

HUGHES, JOHN CEIRIOG (1832 - 1887), bardd

Enw: John Ceiriog Hughes

Dyddiad geni: 1832

Dyddiad marw: 1887

Rhyw: Gwryw

Galwedigaeth: bardd

Maes gweithgaredd: Barddoniaeth

Awdur: David Gwenallt Jones

Ganwyd yn Pen-y-bryn, Llanarmon, 25 Medi 1832. Aeth i Fanceinion ar ddechrau 1849, a chael swydd ymhen tua thri mis fel clerc yng ngorsaf nwyddau London Road. Yr oedd ym Manceinion yn yr adeg hon Gymry fel '[Creuddynfab](#),' '[R. J. Derfel](#),' '[Idris Fychan](#),' '[Meudwy Môn](#),' ac eraill; ffurfiodd pedwar ohonynt - '[Creuddynfab](#),' '[R. J. Derfel](#),' '[Idris Fychan](#),' a 'John Hughes' - gwmni llenyddol bychan; gwelir dylanwad y tri ar John Hughes. Lluniasai Ceiriog gerddi cyn mynd i Fanceinion yn *Baner Cymru* ac *Y Greal*, a golygydd colofn farddol *Y Greal*, [Robert Ellis](#) oedd y cyntaf i'w gynorthwyo fel bardd. Cafodd wobwr gysur yn eisteddfod Manceinion, 1852, am gerdd ar 'Paul o Flaen Agrippa,' cerdd Feiblaidd Filtynaidd, fel llawer o gerddi hanner cyntaf y ganrif. '[Creuddynfab](#),' 'my most intimate dear valuable old friend and Tutor in poetry if I had one' (chwedl ef yn [NLW MS 10193D](#)), a'i dysgodd i ganu yn wahanol. Dysgodd yr athro i'w ddisgybl ganu yn delynegol fel Robert Burns a Thomas Moore; canu ar destunau fel gwladgarwch, y bywyd gwledig, a serch yn syml, naturiol, a phoblogaidd.

[R. J. Derfel](#) a'i dysgodd yn y cwmni i werthfawrogi'r Gymraeg, a thraddodiadau a hanes Cymru. Ymosodai ar y cyfenwau Saesneg; gosododd 'Derfel' fel cyfenw ar ôl ei enw bedydd, [Robert Jones Derfel](#); gofynnodd i John Hughes ei ddilyn, ond gosod 'Ceiriog' rhwng y 'John' a'r 'Hughes' a wnaeth ef - John Ceiriog Hughes.

Datgeiniad oedd '[Idris Fychan](#)'; bu'n casglu ceinciau a 'hen benillion' fel [Edward Jones](#), '[Ifor Ceri](#),' ac eraill o'i flaen. Oddi wrtho ef y cafodd Ceiriog y chwiw casglu ceinciau, a bu yn eu casglu drwy ei oes. Casglodd hefyd hanes y ceinciau a hanes telynorion, a chasglodd hwiangerddi. Bwriadai gyhoeddi pedair cyfres o 'Alawon Cymreig,' ond un a gyhoeddodd, *Cant o Ganeuon: Yn Cynwys, Y Gyfres Gyntaf o Eiriau ar Alawon Cymreig*, ac y mae ganddo yn *Y Bardd a'r Cerddor* restr o 1,195 ohonynt, a daliodd fod rhwng 60 a 100 o geinciau dienw. Ni ellir deall barddoniaeth Ceiriog ar wahân i'r casglu ceinciau, oherwydd ei amcan ef fel bardd oedd llunio geiriau ar geinciau; troi'r ceinciau yn ganeuon. Ymdriniodd ef ei hun â'r grefft hon o lunio geiriau ar geinciau yn *Y Bardd a'r Cerddor*, 'Awgrymiadau Ynghylch Ysgrifenu Caneuon a Geiriau i Gerddoriaeth.' Er nad oedd Ceiriog yn deall techneg miwsig, yr oedd ganddo, yn ôl '[Idris Fychan](#),' y ddawn i ddal 'anianawd' yr alaw, a'r ddawn i roi 'ysbryd' y gainc mewn corff o eiriau. Y mae'r geiriau yn ei gerddi yn fwy na geiriau; y maent yn eiriau wedi eu priodi â nodau. Yn *Songs of Wales* ([Brinley Richards](#)) y gwelir cerddi Ceiriog yn eu cyfle iawn. Yn ei lythyrau fe welir iddo lunio rhai caneuon ar gais cantorion, ac adroddiadau ar gais adroddwyr, i'w canu a'u hadrodd mewn cyngherddau a chyfarfodydd adloniadol. Bardd y piano oedd Ceiriog; bardd y gyngerdd.

Yn 1865 dychwelodd Ceiriog i Gymru, i Lanidloes, yn orsaf-feistr y Cambrian Railway; yn 1870 aeth i Dywyn, ac yn 1871

penodwyd ef yn arolygydd ar y rheilffordd a oedd newydd ei hagor o Gaersws i'r 'Van.' Yn ymyl Trefeglwys trigai [Nicholas Bennett](#), Glanrafon, ac i hwn, 'Cymydog Caredig a Chyfaill Mynwesol i John Ceiriog Hughes,' y cyflwynodd '[Llyfrbryf](#)' y casgliad olaf o gerddi Ceiriog, *Yr Oriau Olaf*. Bu farw John Ceiriog Hughes 23 Ebrill 1887, a chladdwyd yn Llanwnnog.

Awdur

David Gwenallt Jones, (1899 - 1968)

Ffynonellau

Isaac Foulkes 'Llyfrbryf,' *John Ceiriog Hughes ei fywyd, ei athrylith, a'i waith* (Liverpool 1887)

H. Elvet Lewis, *Athrylith John Ceiriog Hughes* (Lerpwl 1899)

Saunders Lewis, *Ceiriog* (Aberystwyth 1929)

Darllen Pellach

John Ceulanydd Williams, *Athrylith Ceiriog Hughes: ynghyda byr gofiant* (Gwrecsam 1892)

Erthygl Wicipedia: [John Ceiriog Hughes](#)

Delweddau

John Owen, [John Ceiriog Hughes' grave](#)

Gweithiau

J. Ceiriog Hughes, *Oriau'r hwyr: sef, gweithiau barddonol John Ceiriog Hughes* (Rhuthyn 1860)

J. Ceiriog Hughes, *Y Bardd a'r Cerddor: gyda hen ystraeon am danynt* (Wrecsam 1863)

J. Ceiriog Hughes, *Oriau eraill* (Wrecsam c.1868)

J. Ceiriog Hughes, *Oriau'r haf* (Wrecsam 1870)

J. Ceiriog Hughes, *Gemau'r adroddwr: o bob lliw, o bob llun, ac o bob lle* (Wrecsam 1870)

Dolenni Ychwanegol

Archifau LIGC: [Ceiriog manuscripts](#)

VIAF: [52090929](#)

Wikidata: [Q13639581](#)

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawlfraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/>

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n [tudalen codi arian](#) am ragor o wybodaeth.

